

SAMLINGSUTVIKLINGSPLAN 2018-2023 FOR RANDSFJORDMUSEET AS

Bærekraftig samlingsutvikling

Randsfjordmuseet 2018

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	- 3 -
Innledning.....	- 4 -
1. Rammebetingelser for samlingsutvikling i Randsfjordmuseet.....	- 5 -
1.1 Lokale / regionale rammebetingelser	- 5 -
1.2 Nasjonale/internasjonale rammebetingelser	- 6 -
2. Avgrensninger.....	- 8 -
2.1 Museumsregionen	- 8 -
2.2 Samarbeid	- 9 -
3. Samlingsutvikling i Randsfjordmuseet	- 10 -
3.1 Rutiner og prosedyrer	- 10 -
3.2 Utfordringer ved samlingsutvikling i Randsfjordmuseet.....	- 10 -
3.3 Dokumentasjon.....	- 12 -
3.4 Forskning	- 13 -
3.5 Passiv innsamling.....	- 13 -
3.6 Aksjonsgruppe	- 14 -
3.7 Avhending eller destruksjon	- 14 -
4 Samlingene ved Randsfjordmuseet, pr 1.1.2018	- 15 -
4.1 Bygningsantikvarisk samling og tekniske kulturminner	- 15 -
4.2 Kulturhistoriske gjenstandssamling.....	- 15 -
4.3 Privatarkiv.....	- 17 -
4.4 Naturhistoriske objekt samlinger	- 17 -
4.5 Randsfjordmuseets samlinger i tall	- 18 -
5 Prioritert innsamling i perioden 2018-2023	- 19 -
5.1 Prioritert tidsperiode og to utvalgte tema.....	- 20 -
5.1.1 Natur og næring	- 20 -
5.1.2 Fritid	- 21 -
5.2. Tilvekst knyttet til forskningsarbeid og annen dokumentasjon	- 22 -
5.2.1. Prosjekter tilknyttet kulturhistoriske samlinger.....	- 23 -
5.2.2. Prosjekter tilknyttet naturhistoriske samlinger	- 25 -
Litteraturliste.....	- 26 -
Vedlegg (eget dokument).....	- 26 -

Der ikke annet er nevnt tilhører fotografiene Randsfjordmuseet as.

Sammendrag

Samlingsutviklingsplanen 2018-2023 er den første av tre delplaner, som til sammen skal utgjøre Samlingsforvaltningsplan for Randsfjordmuseet. Planarbeidet har foregått over to år. Alle ansatte har vært involvert.

I 2016 ble norske museumssamlinger anbefalt å innføre en felles nasjonal standard for samlingsforvaltning: Spectrum. Implementering av denne standarden har løpt parallelt med utviklingen av dette planarbeidet. Det har vært medvirkende til at planarbeidet har tatt forholdsvis lengre tid, men samtidig har det gitt en større bevissthet hos de ansatte om viktigheten av gode rutiner og retningslinjer i samlingsforvaltningsarbeidet.

Det har vært et mål å utarbeide en plan som skal legge videre grunnlag for å utvikle museets materielle og immaterielle samlinger. Planen vil være retningsgivende for innsamling av natur- og kulturarv i museumsregionen, og legge føringer for en mer proaktiv og bærekraftig innsamlingsvirksomhet. Dette innebærer både en kvalitativ tilnærming til eksisterende samlinger, herunder avhending og destruksjon, og en bevisstgjøring rundt relevans, ressurser og kapasitet ved utvelgelse av nytt materiale.

Begrepet bærekraftig samlingsutvikling innebærer å imøtekomme museets behov i dag uten å redusere museets evne til å imøtekomme sine behov framover. Randsfjordmuseet har i dag store utfordringer innen forvaltning av eksisterende samlinger, noe som hindrer innsamlingsvirksomhet. Det er nødvendig med en prioritering av materialet og utskilling av objekter fra samlingen for å kunne samle for og i fremtiden.

Utfordringene krever en annen tilnærming enn den tradisjonelle materialfokuserede innsamlingen. I større grad skal nødvendigheten av selve objektet vurderes opp mot dokumentasjon. Det betyr ikke at man helt og fullt skal unngå å samle fysiske objekter, men ha en større bevissthet. Internt er det å benytte dokumentasjonsmetoder som film, foto og intervjuer for å unngå å øke problematikken rundt magasin- og oppbevaringsplass for museets samlingsmateriale. Innsamlingen vil slik dreie metodefokus mot dokumentasjon av materiale, det immaterielle, kontekst og hendelser, men hvor fysiske objekt inngår i begrenset grad som symbol eller nøkkelobjekt. Utad er det viktig med samarbeid, og å møte dagens utfordringer med digitale materiale ved å tenke fellesløsninger.

Innsamling denne planperioden vil foregå ved fire ulike tiltak: passiv innsamling, forskning, «aksjonsgruppe» og prioritert tidsperiode og tema. Ved valg av prioritert tidsperiode og tema har en bestemt hva en skal sette inn ekstra innsats på innen innsamling fram til 2024.

Innledning

«Museer har plikt til å anskaffe, bevare og utvikle samlinger som bidrag til å sikre samfunnets naturarv, kulturarv og vitenskapelige arv. Disse samlingene utgjør et viktig felles kulturgode som har spesiell juridisk status og internasjonalt rettsvern. I dette samfunnsansvaret ligger forvaltningsoppgaver som inkluderer aktsomhetsplikt, langsiktig vern, dokumentasjon, tilgjengelighet og avhending under ansvar.»¹

Museenes samlinger er et viktig grunnlag for forvaltningen, forskningen og formidlingen som foregår ved museet, og ivaretagelsen og utviklingen av samlingene utgjør en stor del av museenes samfunnsansvar.

Samlingsforvaltning er det planmessige arbeidet som gjøres med samlingene ved et museum, og innenfor forvaltningen ligger også utvikling av samlingene.

Samlingsutvikling handler om hvilken profil museets samlinger skal ha i fremtiden. For å utvikle gode samlinger må man ha et godt verktøy i form av en samlingsutviklingsplan hvor man har gjort seg opp noen tanker omkring samlingenes profil og relevans. Hvorfor skal vi samle inn ulike representanter for deler av natur- og kulturarven? Hvem samler vi for? Hva skal vi samle i fremtiden? Hvilke prioriteringer skal vi gjøre i det materialet som allerede er i museets eie? Samlingsutvikling utgjør altså innsamling, destruksjon og avhending.

Planen har fått tittelen «Bærekraftig samlingsutvikling». Hensikten med dette plandokumentet for Randsfjordmuseets samlinger i perioden 2018-2023, er en bevisstgjøring om å samle objekter som museet er i stand til å ta vare på i framtida, og som samsvarer med museets profil. Å innlemme objekter i museets samlinger medfører et langsiktig ansvar for konservering, sikring og tilgjengeliggjøring av materialet. Derfor skal det som tas inn i samlingene være en del av en større helhet med tanke på å komplettere samlinger, som empirisk materiale for forsknings- og dokumentasjonsarbeid eller fordi de er viktige for å fortelle en bestemt historie. Dette betyr en grundig vurdering av de fagansatte og inntakskomiteene, utfra bestemte inntakskriterier.

Denne samlingsutviklingsplanen erstatter «Innsamlingsplan for kulturhistorisk og naturhistorisk samling 2008-2010».

Planarbeidet har vært utført av kulturhistorisk seksjon, i nært samarbeid med de andre to seksjonene ved Randsfjordmuseet. Det er gjennomført en workshop for alle ansatte, planen er sendt ut på høring til alle ansatte og den er behandlet i Randsfjordmuseets ledergruppe.

Solfrid Myhre, Kari-Mette Avtjern, Grethe Johnsrud, Finn Audun Grøndahl
Mai 2018

¹ ICOMs museumsetiske regelverk 2011, side 13

1. Rammebetingelser for samlingsutvikling i Randsfjordmuseet

1.1 Lokale / regionale rammebetingelser

Denne planen er et resultat av en målsetning om å styrke dokumentasjons-, innsamlings- og forskningsarbeidet i Randsfjordmuseet, slik det er beskrevet i årsplanene for Randsfjordmuseet i perioden 2016-2018. Planen har lenge vært etterlengtet da Randsfjordmuseet ikke har hatt gjeldende innsamlingsplan siden den forrige gikk ut i 2010; «Randsfjordmuseene AS: Innsamlingsplan for kulturhistorisk og naturhistorisk samling for perioden 2008-2010». Den planen vektla en tiltaksdel med konkrete tema for innsamlingsarbeidet og innsamlingspolitikk.

I Randsfjordmuseets strategidokument for perioden 2015-2018 fremheves det at *«Randsfjordmuseets samlinger skal være representative og relevante for forskning og formidling av fagområdene, og ha tydelig profil. Samlingene skal forvaltes på en slik måte at de er sikret og tilgjengelige for ettertiden.»* Museets visjon «Randsfjordmuseet AS – Nærhet til fortiden. Aktiv i nåtiden. Blikk mot fremtiden» legger også klare linjer for utvikling av samlingene.²

Randsfjordmuseets «Forskningsplan 2015-2018» legger ytterligere føringer for innsamling knyttet til pågående og planlagte forskningsprosjekter.

Museet har for tiden ingen nedfelt formidlingsstrategi men tanker og planer hos formidlingsseksjonen er, og vil bli inkludert i utviklingen av innsamlingstematikk.³

I 2016/2017 har Randsfjordmuseet implementert Spectrum som en ny standard for samlingsforvaltning.⁴ Spectrum er en veileder for de oppgaver som faller inn under samlingsforvaltningen ved et museum. Veiledningen er basert på fire områder som til sammen omtaler forvaltningsfeltet. De fire områdene er *Utvikling av samlinger*, *Dokumentasjon av samlinger*, *Tilgang til samlingene* og *Bevaring av samlingene*. Denne planen refererer til de policyer, prosedyrer og planer som ligger inn under området for *Utvikling av samlinger*.

Siden Randsfjordmuseet har tatt utgangspunkt i Spectrum når planverket innenfor forvaltningen nå skal revideres, er det bestemt at de tre øvrige forvaltningsområdene i Spectrum skal inngå i ytterligere to delplaner. Bevaringsplan, inkludert tilgang til samlingene, sluttføres i 2018. Plan for dokumentasjon av samlingene sluttføres i 2019. Til sammen vil de tre plandokumentene utgjøre en helhetlig samlingsforvaltningsplan for Randsfjordmuseet.

I tråd med Spectrums minimumsstandard har Randsfjordmuseet utarbeidet policyer for ulike deler av samlingsforvaltningen.⁵ Policy for samlingsutvikling er:

«RANDSFJORDMUSEET skal samle inn og registrere materiell og immateriell natur- og kulturarv fra museumsregionen på en etisk og faglig fundert måte. Objekter som tas inn i den permanente samlingen skal som hovedregel ha kjent proveniens⁶ og relevant kontekst. All tilvekst til samlingene skal være avtalefestet og kunne dokumenteres og forvaltes med tanke på varig vern og fremtidig verdi for forskning og formidling. Samtidig skal samlingen stadig revideres med tanke på tilstand, ressursbruk, prioriteringer og bærekraft. Vurderingsprosesser og vedtak knyttet til avhending eller destruksjon av samlingsmateriale skal forankres i anbefalte, nasjonale retningslinjer. Samlingene i

² Det vil bli utarbeidet nytt strategidokument og visjon i planperioden. Denne planen vil da revideres deretter.

³ Arbeid med en langsiktig formidlingsplan er satt på vent i påvente av ny strategi for Randsfjordmuseet.

⁴ Spectrum 4.0

⁵ Prinsipperklæring og policyer for primærprosedyrer innen samlingsforvaltningen i Randsfjordmuseet as

⁶ Proveniens: Et objekts opprinnelse. I arkeologi brukt om et objekts funnsted. I arkiv og samlinger brukt om tilhørighet til en samling, dokumenter ol.

RM skal reflektere regionens historie og utvikling innen ulike sosiokulturelle uttrykk, håndverkstradisjoner, demografi og bosettingsmønstre, nærings- og fritidsaktiviteter, geologisk og biologisk mangfold og naturressurser. All samlingsutvikling, det være seg tilvekst eller deaksesjon, skal være forankret i planverk og faglig argumentasjon.»

1.2 Nasjonale/internasjonale rammebetingelser

ICOMs museumsetiske regelverk er internasjonale retningslinjer for museer og museumsansatte, som Randsfjordmuseet har vedtektsfestet. Regelverket framhever at museene har plikt til å utvikle samlinger i tråd med en rekke etiske og juridiske betraktninger.

Randsfjordmuseet må forholde seg til flere internasjonale konvensjoner. I arbeidet med naturhistoriske samlinger må en ha bevissthet blant annet om konvensjonen om biologisk mangfold og Nagoya protokollen.

I 2007 ratifiserte Norge UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven. Konvensjonens formål er å verne immaterielle kulturuttrykk som muntlige tradisjoner og uttrykk, utøvende kunst, sosiale skikker, kunnskap og praksis som gjelder naturen og universet og tradisjonelt håndverk. Konvensjonen gir viktige signaler for museenes virksomheter og immaterielle kulturuttrykk inngår dermed i museenes dokumentasjon, innsamling, forskning og formidling.

Museet opplever å få henvendelse om funn av arkeologisk løse kulturminner. Etter kulturminnelova er gjenstander som er funnet i jorda og som er fra før 1537, samiske gjenstander eldre enn 100 år, mynter fra før 1650, eller gjenstander funnet i sjøen og som er eldre enn 100 år, statens eiendom.⁷ Finner eller eier har ikke eiendomsrett til slike kulturminner dersom funnet er gjort etter 1905, og det er forbudt å omsette eller å skade dem. Finner plikter å varsle om funn til fylkeskommunen. Det er innarbeidet rutine for at museet kan bistå privatpersoner med å videreformidle funnet til fylkeskommunen. Dersom det er mulig, bidrar museet til å kartfeste funnstedet.

Museet har fritak fra fallviltforskriften § 8 om registrering og merking av vilt.⁸ I utgangspunktet eier Viltfondet, dvs staten, alt vilt som ikke er jaktutbytte. Men museet har tillatelse til, som følge av fritaket, å overta fallvilt. Døde dyr som er knyttet til funn og kollisjoner med kjøretøyer, vinduer, kraftledninger og lignende kan gis museet fra privatpersoner uten at vedkommende finner har noen ervervet eiendomsrett. Gjennom museets fritak fra denne forskrift har museet forpliktet seg til å ha en fullstendig oversikt over sine samlinger i et eget digitalt system til enhver tid.

Registrering av fallvilt og annet naturhistorisk materiale foregår på Lands museum.

Til forskjell fra mange land, finnes det i Norge ingen lovverk som omhandler funn av fossiler eller sub-fossilt materiale som kan ha vitenskapelig interesse. I mange andre land vil funn av slikt materiale uten kulturkontekst automatisk tilhøre staten. Randsfjordmuseet har i flere år valgt å overdra funn som er fra siste istid (mammutfunn) til universitetsmuseene. Dette skyldes behov for helt spesielle oppbevaringsforhold som Randsfjordmuseet ikke har.

⁷ Kulturminneloven § 12 og § 14

⁸ Forskrift om ivaretagelse av dødt vilt

«Stortingsmelding 7, 2012-2013 Arkivmeldingen» understreker at målet for arkivpolitikken er en helhetlig samfunnsdokumentasjon. Arkiver fra statlig, kommunal og privat sektor utfyller hverandre og dokumenterer samfunnet fra ulike vinkler og ståsteder. Meldingen påpeker at privat sektor er klart underrepresentert i forhold til de to andre. På bakgrunn av Arkivmeldingen har Riksantikvaren utarbeidet en strategi for privatarkivarbeidet i Norge.

«Stortingsmelding 49 (2008-2009) Framtidas museum» vektlegger at museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Videre er viktige delmål gode sikrings- og bevaringsforhold, samt prioritering og koordinering av samlingene.⁹ Det fremheves også at kvaliteten på museenes samlinger ikke bare måles ut fra mengde og bevaringstilstand, men at dokumentasjonen av det innsamlede materialet har stor betydning for samlingenes verdi, både for forskning og formidling. Ut fra et slikt perspektiv er det viktigere å samle et begrenset materiale med god dokumentasjon, enn å samle store mengder materiale med mangelfull eller sterkt avgrenset dokumentasjon.¹⁰ Stortingsmeldingen argumenterer også for at museene skal skaffe seg mulighet til avhending av samlingsmateriale, nettopp for å sikre en samling av god kvalitet. Denne planen følger dette, og er tydelig på at samlingsutvikling både utgjør avhending og innsamling.

I 2008 ble det nedsatt en arbeidsgruppe i regi av ABM-utvikling for å se på utfordringer knyttet til samhandling og arbeidsdeling når det kommer til innsamling ved kulturhistoriske museer. Rapporten fra arbeidsgruppa som ble publisert i januar 2012, «Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer» legger vekt på at det norske samfunnet har gjennomgått store endringer det siste århundret. Dersom museene skal være aktuelle samfunnsinstitusjoner må de forholde seg til de endringene som har skjedd. I den forbindelse er det åtte tema eller punkter som trekkes fram som særlig viktige å følge opp gjennom museenes innsamling og dokumentasjon: 1. Globalisering, mangfold og kompleksitet, 2. Religion og livssyn, 3. Flere stemmer, egen stemme?, 4. Utdanning og yrkesliv, 5. Forbruk, fritid, velferd og identitet, 6. Tidlig voksen, evig ung?, 7. Likestilling og familieliv, 8. Medier og kommunikasjon. Ved å presentere disse åtte temaene ønsker arbeidsgruppa å inspirere til «videre refleksjon omkring hvilke samfunnsaspekter som bør følges opp gjennom museenes innsamling og dokumentasjon.»¹¹ I tillegg trekker rapporten fram viktigheten av å videreføre museenes tradisjonelle samlingstema og trekke disse opp til vår tid, fordi «Museer har unike muligheter til å framstille forholdet mellom mennesker og materielle omgivelser i et langt historisk perspektiv og formidle både sammenhenger, endringer og nye trekk.»¹²

I Kulturdepartementets tilskuddsbrev til museum for 2018 er et av målene for bevilgningene til museum «(...) å legge til rette for at - museenes samlinger sikres og bevares best mulig samt gjøres tilgjengelige». Det overordnede målet for overføringene til museumsdrift formuleres slik: «Bevilgningen til museet skal bygge opp under departementets overordnede mål om å bidra til at alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet, å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse, samt å samle inn, bevare, dokumentere og formidle

Sommerfuglsamling i magasin for naturhistorisk materiale på Lands museum.

⁹ «Stortingsmelding 49 (2008-2009) Framtidas museum», s. 146.

¹⁰ «Stortingsmelding 49 (2008-2009) Framtidas museum», s. 83.

¹¹ «Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer 2012», s. 46.

¹² «Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer 2012», s. 25.

kulturarv.» Immateriell kulturarv og UNESCO-konvensjonen er nevnt spesielt.

I 2015 publiserte Norsk Kulturråd «Retningslinjer for avhending». Retningslinjene ble utarbeidet i et samarbeidsprosjekt mellom Bymuseet i Bergen, Oslo museum og Randsfjordmuseene. Forslaget til retningslinjer er en praktisk forlenging av ICOMs museumsetiske regelverk og Spectrum. Randsfjordmuseet følger disse retningslinjene i tillegg til prosedyrene i Spectrum. For privatarkiv er det noe andre retningslinjer, selv om de ikke er underlagt Arkivloven med forskrift om avlevering, kassasjon og arkivdanning. Når et privatarkiv blir avlevert Randsfjordmuseet må arkivskaper, eventuelt den som eier arkivet, signere på en avtale om de godtar at det foretas kassasjon etter Randsfjordmuseets kassasjonsrutiner.

Prestkvern bygningen på Hadeland Folkemuseum ble avviklet som gjenstandslager høsten 2018. De fleste gjenstandene ble allokert. 21 gjenstander ble vedtatt avhendet eller kassert.

2. Avgrensninger

2.1 Museumsregionen

Det konsoliderte museet Randsfjordmuseene AS ble etablert som et naturhistorisk og kulturhistorisk museum i 2004. Museet endret navn til Randsfjordmuseet as i 2017.

Randsfjordmuseets virksomhet foregår innenfor en geografisk museumsregion. Museumsregionen består av kommunene Jevnaker, Lunner, Gran, Søndre Land og Nordre Land, samt Gausdal Vestfjell i Gausdal kommune.

Randsfjordmuseet har tradisjonelt hatt samlings- og dokumentasjonsansvar for naturhistorie og kulturhistorie for Jevnaker, Lunner, Gran, Søndre Land og Nordre Land.

Gausdal Vestfjell kom med i museumsregionen ved konsolidering av Kittilbu Utmarksmuseum, og Gausdal kommune er vertskapskommune. Kittilbu Utmarksmuseum er i dag en formidlingsarena som driver utadrettet virksomhet av både kultur- og naturhistorie. Det er noe administrativt arkiv, bruksgjenstander og seks bygninger tilknyttet dette stedet. Det er Lillehammer museum som tradisjonelt har ivaretatt innsamling og dokumentasjon av Gausdal kommunes kulturhistorie, og de fortsetter med det. Lillehammer museum er ikke et naturhistorisk museum. Randsfjordmuseet skal derfor ha et aktivt dokumentasjonsarbeid innenfor naturhistorie i Gausdal Vestfjell og Langsua nasjonalpark.

Randsfjordmuseet fortsetter å ta ett ansvar på fylkesnivå, og dette er at naturhistorisk seksjon viderefører arbeidet med zoologisk og botanisk referansesamling for Oppland. Det har sin bakgrunn i at da Randsfjordmuseet opprettet en stilling for en naturhistoriker, ble 20 % av stillingen finansiert av Oppland fylkeskommune for å fremme naturhistoriske formidlingstilbud hos de øvrige musea i

fylket.¹³ Målet var å integrere naturhistorie i alle de konsoliderte museene. I flere år ble naturhistorisk nettverk drevet av Randsfjordmuseet. Det naturhistoriske nettverket involverte alle de konsoliderte musea med ulike prosjekter, fagdager, ekskursjoner og lignende. De siste årene har det kun vært arbeid med referansesamling for Oppland.

2.2 Samarbeid

«Ingen museer kan lenger samle som om de samler alene. Både mulighetene og utfordringene er grenseløse, i dobbel forstand, men ressursene er begrenset»¹⁴

Dagens samfunn med sitt enorme materielle fokus, skaper utfordringer når kulturarven skal sikres og bevares for ettertiden. Det er derfor viktig med bevisste valg, prioriteringer og samarbeid innenfor samlingsutviklingsfeltet dersom vi skal ha kapasitet til å forvalte samlingene for fremtiden.¹⁵ Randsfjordmuseet samarbeider aktivt med andre museer og institusjoner, nasjonalt og regionalt, om ulike museumsfaglige spørsmål.¹⁶

Nasjonalt er Randsfjordmuseet medlem av Norges Museumsforbund. Videre er museet deltaker i flere av de nasjonale faglige museumsnettverkene, slik som Bergverksnettverket, Nettverk for tradisjonshåndverk og bygningsvern, Mangfoldnettverket, Nettverk for kulturlandskap og Nettverk for fotografi.

Regionalt er Museumsforum i Oppland (MiO) et samarbeidsforum for museene i Oppland fylke som mottar fast offentlige driftstilskudd. MiO arbeider med museumspolitiske og museumsfaglige spørsmål. Dette er viktig fora for samarbeid, særdeles for lederne av museene.

Randsfjordmuseet er eneste museum i Oppland som har ansatte med naturhistorisk fagbakgrunn, og som gjennom aktiv innsamling dekker både geologi, botanikk og zoologi. For innsamlingsvirksomheten ved naturhistorisk seksjon er det naturlig å søke samarbeid utenfor fylket, spesielt med Naturhistorisk museum (UiO), Universitetsmuseet i Bergen (UiB) og Vitenskapsmuseet i Trondheim (NTNU).

Preparater av fugl fra 1950- og 1960-tallet, fra Oppland Skogskole.

Randsfjordmuseet er en del av Opplandsarkivet siden det ble etablert i 1981. Opplandsarkivet er et samarbeidstiltak for innsamling, bevaring, formidling og forskning av privatarkiv i Oppland mellom Oppland fylkeskommune og museene i fylket. Opplandsarkivet består av privatarkivavdelinger ved de fem konsoliderte museene i

¹³ «Handlingsplan for musea i Oppland 2002-2005» vektlegger å følge opp sentrale føringer om å integrere naturhistorie i de kulturhistoriske museene: «NOU 1996:7 Museum – mangfold, minne, møttestad». «Stortingsmelding nr. 22 (1999-2000) Kjelder til kunnskap og oppleving». «Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) Biologisk mangfold».

¹⁴ «Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer», s. 47.

¹⁵ «Stortingsmelding 49 (2008-2009) Framtidas museum», s. 86.

¹⁶ Spesialmuseum som Norsk Teknisk Museum og Norsk Oljemuseum tar et nasjonalt ansvar for bestemte tema og objektgrupper, og dermed behøver ikke andre museer samle på dette. Samarbeidsklima museene imellom er godt og det har gjort det enklere å låne fra hverandre, for eksempel til utstillinger.

Oppland. Arbeidet i Opplandsarkiver koordineres av et sekretariat. Sentralt i tankegangen er "nærhet til kildene" og helhetlig samfunnsdokumentasjon. Samlet sett forvalter Opplandsarkivet en av Norges største bestander av privatarkiv ved museene, og er ledende når det gjelder erfaring med denne type arbeid. Arbeidet i Opplandsarkivet utføres i henhold til Riksarkivarens «Retningslinjer for privatarkiv», «Bevarings- og aktivitetsplan for privatarkiv i Oppland», samt «Veiledning for privatarkivarbeidet i Opplandsarkivet». Opplandsarkivet avdeling Randsfjordmuseet er lokalisert på Lands Museum og Hadeland Folkemuseum.

3. Samlingsutvikling i Randsfjordmuseet

3.1 Rutiner og prosedyrer

Både naturhistorisk seksjon og kulturhistorisk seksjon har inntakskomiteer. Naturhistorisk seksjon består av to ansatte og har tatt utgangspunkt i de rutiner som kulturhistorisk seksjon har utarbeidet.

En inntakskomiteé for kulturhistorisk samling ble opprettet i 2016. Alle tilbud om gaver til samlingene skal gjennom inntakskomiteéen for en samlet avgjørelse, basert på det totale samlingsbildet i Randsfjordmuseet.¹⁷ Rutiner for inntak til de kulturhistoriske samlingene følger Spectrum standarden, med noen unntak for privatarkiv som har egne retningslinjer, av praktiske årsaker.¹⁸ Inntakskomiteéen består av fem personer fra kulturhistorisk seksjon som arbeider med ulike deler av museets samlinger. Organisasjonens to andre seksjoner (seksjon for naturhistorie og seksjon for formidling og markeds kommunikasjon) blir informert underveis i prosessen og får anledning til å fremme ønsker til for eksempel brukssamling dersom objektene ikke er aktuelle til permanent samling.

Fra mai 2017 fungerer inntakskomiteéen også som en avhendings- og destruksjonskomité, hvor avgjørelser om avhending og destruksjon blir tatt som en samlet avgjørelse med bakgrunn i Randsfjordmuseets totale samlingsbilde. Her følges museets prosedyrer fra Spectrum og retningslinjer for prioritering og avhending.¹⁹ Ved mottak av privatarkiv foretas kassasjon av arkivansvarlig dersom giver tillater dette, uten å involvere inntakskomiteen. Der omfanget av kassasjon er betydelig, eller der arkivansvarlig ser at det faglig er tvilstilfeller, meldes saken inn til inntakskomiteen.

Museet skal som hovedregel unngå deponering av gjenstander, siden dette kan komme i konflikt med museets egne ønsker og behov. Hovedårsaken er at det ikke er magasinkapasitet.

Randsfjordmuseet inngår ingen forpliktelser til å benytte objekter fra private samlere og givere til formidling eller utstilling. Giver signerer på mulighet for avhending.

3.2 Utfordringer ved samlingsutvikling i Randsfjordmuseet

Randsfjordmuseets samlinger er bredt sammensatt, både i form, materiale og tematikk, noe som fører med seg ulike utfordringer innen samlingsforvaltning og -utvikling.

¹⁷ Her finnes det unntak for enkelte plasskrevende objekter som allerede er godt representert i museets samlinger slik som vevstoler og treskeverk. I tillegg tas ikke avgjørelser om tillegg til arkiv eller enkeltfoto/mindre serier i inntakskomiteen, men av ansvarlig for den aktuelle samlingen. Avgjørelsen skal likevel informeres om inn til inntakskomiteéen. Se vedlegg: Informasjonsskriv om inntakskomiteéens rutiner.

¹⁸ Arkivansvarlig kan ta imot privatarkiv og fotografi der gavetilbudet er av et slikt omfang at det ikke vil påvirke Randsfjordmuseets ressurser og seksjonens budsjett i større grad.

¹⁹ «Retningslinjer for avhending», 2015.

En av Randsfjordmuseets største utfordringer er sammenfallene med mange andre museers problematikk, og er knyttet til plass til fysisk oppbevaring. Overfylte og dels uegnede magasiner og lagerrom og manglende oversikt, er årsak til at det ikke er blitt utført aktiv innsamling for kulturhistorisk materiale i flere år. I praksis har det vært en restriktiv inntakspolitikk. For det naturhistoriske materialet er situasjonen bedre med tilfredsstillende magasin og kapasitet.

Situasjonen for de kulturhistoriske gjenstandssamlingene er at i underkant av 10 % er utstilt i interiørskildringer og andre monteringer, mens de resterende samlingene er magasinert eller på andre måter ikke tilgjengelig for publikum. Oppbevaringsforhold er til dels dårlige, med lav magasinkapasitet og utfordringer med hensyn til klima og skadedyr i flere av lokalitetene. Tross flere tiltak senere år, og gjennomførte allokering- og prioriteringsprosesser, er situasjonen presset. Museet har i dag ikke magasinkapasitet for større gjenstander, eksempelvis møbler, og mangel på lagringsplass vanskeliggjør ytterligere prioritering av gjenstander inn i magasin. Magasinproblematikken setter tydelige begrensninger på hva museet har mulighet til å ta inn av nytt materiale dersom ikke kapasiteten økes og eksisterende magasiner utbedres.

De antikvariske bygningene i friluftsmuseet brukes som lager for deler av gjenstandssamlingene. Oppbevaringsforholdene er til dels dårlige.

Som for de kulturhistoriske gjenstandene er oppbevaringsforholdene utfordrende for store deler av privatarkivmaterialet. Det er mangel på magasinkapasitet og enkelte magasin er uegnede. Arkivmagasinet på Hadeland Folkemuseum er svært godt, men kapasiteten er spreng. Særlig bekymringsfylt er oppbevaringsforholdene for de cirka 400.000 analoge fotografiene og delvis for film og audiovisuelt materiale. Reprosamling, album og deler av negativsamlingene på Hadeland er plassert i et fotomagasin som i utgangspunktet var meget bra, men hvor ventilasjonsanlegget slutter å virke ved høye temperaturer utendørs, noe som fører til nedising og deretter vann i magasinet. De øvrige analoge fotografiene ved Randsfjordmuseet oppbevares i magasin uten mulighet til å regulere klima. Temperaturen er gjennomgående for høy. Denne delen av kulturarven forringes. For film og audiovisuelt materiale har en prioritert over flere år å bruke de få midlene som blir avsatt til konservering til å digitalisere det materiale som er på de mest sårbare bærerne. Digitalisering av sårbart fotomateriale, som nitratfilm, er igangsatt ved hjelp av frivillige. Samtidig opplever museet at det er nettopp denne delen av samlingene som har høyest tilvekst, størst etterspørsel og inntjeningsmuligheter.

I tillegg til mangel på fysisk, tilfredsstillende plass så har Randsfjordmuseet hatt behov for å skaffe en god oversikt over hva som finnes i egne samlinger, nettopp for å kunne vite hva det er behov for å samle i framtiden. Dette arbeidet har kommet langt på vei, og man har nå en relativt god oversikt over samlingene. Utfordringen ligger i at museets samling er registrert i ulike databaser, noe som stammer fra tiden før konsolideringen. Det er også en del av det registrerte materialet som ikke er lagt inn i databasen, men kun finne registrert i protokoll eller kortkartotek. Dette fører til at medarbeidere, som arbeider ved ulike formidlingssteder, ikke har mulighet til å søke i Randsfjordmuseets komplette samlinger. Dette er generelt problematisk i forbindelse med samlingsutvikling, og spesielt i forbindelse med vurdering av prioritering, da det er nærmest umulig å få full oversikt samlingene. Da Randsfjordmuseet valgte å inngå driftsavtale med MuseumsIT i 2017 fikk museet sin første felles serverløsning. Dette åpnet for en sammenslåing av de digitale samlingsdatabasene. Dette vil bli foretatt høsten 2018 for å sikre en bedre samlingsforvaltning og -utvikling.

Stuff fra tunnelsamlingene på Hadeland Bergverksmuseum

Randsfjordmuseet har ikke avsatt midler til innkjøp av objekter til samling. Dette fører til at museets samling utvikles mer eller mindre tilfeldig gjennom gavetilbud, noe som gjenspeiles i en svært vid samlingsprofil. Til tross for den restriktive inntakspolitikken er dette en utfordring, da man kan gå glipp av svært interessante objekter.

Det er en økende forventning om at samlingene skal være digitalisert. Samtidig øker andelen digitalt skapt materiale, særdeles innen arkivfeltet. Dette skaper utfordringer i forhold til kompetanse og ressurser, både for å digitalisere og for å vedlikeholde digital informasjon.

Det er en felles nasjonal utfordring at bevaringsinstitusjonene ligger langt på etterskudd i bevaring av digitale privatarkiv. Dette til tross at personer og private organisasjoner og bedrifter i stor grad skaper sine arkiver ved hjelp av digitale løsninger. En av de større utfordringene er at private arkivskapere svært ofte benytter seg av individuelle digitale løsninger, til forskjell fra det offentlige. Det arbeides nasjonalt med å finne hensiktsmessig programvare for håndtering av digitalt skapte arkiver.

3.3 Dokumentasjon

«Å dokumentere og samle landbrukshistorie betyr ikke nødvendigvis at vi treng samle på traktorar og plogar, men stille oss spørsmål om kva som best fortel denne historia i vår region når nokon om hundre år skal forske på dette eller lage ei utstilling».²⁰

Dette sitatet forteller oss om viktigheten av å se helhetlig på det fenomenet museet skal dokumentere, framfor å holde seg utelukkende til en kildegruppe. Dokumentasjon i samlingsutviklingsammenheng i fortid og samtid, omfatter både innsamling av objekter og opplysninger som er knyttet til disse, opplysninger om immateriell kulturarv og dokumentasjon av konkrete fenomener og hendelser. I tillegg brukes begrepet dokumentasjon om opplysninger knyttet til vårt eget arbeid med samlingsutviklingen.

²⁰ «Samlingsplan for musea i Hordaland», s. 37

I Randsfjordmuseet har arbeidet med dokumentasjon de siste tiår vært preget av retrospektiv dokumentasjon og dokumentasjon knyttet til nytt samlingsmateriale. Dokumentasjon av immateriell kulturarv og andre samfunnsfenomener har vært lavere prioritert de senere årene. Dette er noe man ønsker å endre på i den kommende planperioden og innta en mer proaktiv rolle når det kommer til utadrettet dokumentasjonsarbeid i museumsregionen.

3.4 Forskning

«Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling»²¹

Forskning er en av basisoppgavene i norske museum, men skal ha en tett kobling til forvaltning og formidling.

Randsfjordmuseet har ingen vitenskapelige ansatte som kun driver forskning. Men det er likevel viktig å ha fokus på forskning, samt vedlikeholde og utvikle forskningskompetansen blant de fagansatte.

Forskning- og utviklingsarbeid utført av Randsfjordmuseet skal understøtte museets samfunnsoppdrag. Ved Randsfjordmuseet kan forskning være enkeltstående undersøkelser, men og som en del av arbeidet med samlingene, og i forbindelse med utstillingsproduksjon og formidling. Ofte utføres forskning i samarbeid med forskningsmiljøer ved universiteter og høyskoler og andre museer og arkivinstitusjoner.

All forskning, uansett fagfelt, har behov for innsamlet data. Randsfjordmuseets forskningsplan legger føringer for innsamling knyttet til pågående og planlagte forskningsprosjekter. All tilvekst til samlingene skal kunne dokumenteres og forvaltes med tanke på fremtidig verdi for forskning og formidling. Slik tilrettelegger Randsfjordmuseet for forskningsbasert utnyttelse av samlingene.

Alt dokumentasjonsarbeid og forskning medfører tilførsel til samlingene. Og her er det viktig å være seg bevisst hva som skal tilføres samlingene og hva som skal inngå i museets administrative arkiv.

3.5 Passiv innsamling

Det avsettes ikke midler til innkjøp til samlingene. Derfor skjer tilveksten til de natur- og kulturhistoriske samlingene hovedsakelig gjennom tilbud om gaver og samlinger fra private aktører, og gjennom overtakelse av fallvilt.²² På denne måten er museet prisgitt de tilbudene som kommer utenfra, og man kan betegne det som en passiv form for innsamling. Dette setter begrensninger for en god, mangfoldig og målrettet samlingsutvikling. Ved inntak av tilfeldige gavetilbud legges det vekt på at objektet dekker hull i eksisterende samlinger, dets proveniens og kontekst, samt egenart.

Der hvor en mer aktiv og oppsøkende innsamling har funnet sted i senere tid er i forbindelse med forskning, utstillinger, dokumentasjons- og formidlingsprosjekter.

Ved aktiv innsamling av nytt materiale i gjeldene planperiode skal objektene ha en sterk tilknytning til museumsregionen og være innenfor de rammer og temaer som er lagt fram i denne planen. Naturhistorisk referansesamling for Oppland er unntatt fra dette.

²¹ «Stortingsmelding 49 (2008-2009) Framtidas museum»

²² Naturhistorisk materiale kommer også fra det offentlige slik som Statens naturoppsyn, Politiet, Miljødirektoratet, kommuner, fylkesmannen, fylkeskommune og skoler.

3.6 Aksjonsgruppe

Vi ønsker å være mer bevisst på større og vesentlige hendelser i vår samtid. I 2018 skal det etableres en innsamlings- og dokumentasjonsgruppe som er besitter ulik kunnskap, fra alle fagseksjoner. Denne gruppen skal være bevisst episoder med stor betydning for regionen, for eksempel sau-ulv-problematikk, miljøaksjoner, nedleggelse av foretak, vegarbeid som blottlegger berggrunnen.²³ Aksjonsgruppen skal i slike særskilte hendelser ha mandat til å kunne rykke ut på umiddelbar dokumentasjon og innsamling.

Det skal utarbeides retningslinjer for aksjonsgruppen. Seksjonene skal fortsette, uavhengig av aksjonsgruppen, å reise ut på dokumentasjons- og innsamling. Det er derfor viktig med god informasjonsflyt mellom seksjonene og inn i aksjonsgruppa, for å ha klar forståelse for hvem som gjør hva.

Aksjonsgruppen skal evalueres av ledergruppen etter å ha vært virksom i et år. Evalueringen skal blant annet se på muligheter for å utvide gruppen med andre aktører og samarbeidspartnere, som frivillige, personer med særskilt kompetanse og andre museer.

3.7 Avhending eller destruksjon

Museet har over flere år søkt å kartlegge innholdet og tilstanden i eksisterende gjenstandssamlinger. Dette arbeidet har kommet lengst på Hadeland, hvor anslagsvis 70 prosent av gjenstandene er revidert og digitalisert. I samlingene på Land er en svært liten andel lagt inn i det digitale forvaltningsverktøyet Primus, sammenlignet med Hadeland. Å kartlegge samlingene, samle dokumentasjon tilknyttet objekter, samt gjøre nødvendig informasjon tilgjengelig og søkbar i den digitale katalogen, er et grunnleggende utgangspunkt i en mulig vurdering av objekters verdi i og for museet. Uten oversikt og kunnskap om samlingene kan man ikke prioritere innad i dem, man vet ikke hvor behovene er størst, hvilke verdier man står i ferd med å miste, eller hvor ressursene må settes inn før det er for sent. Som i mye annet er forebyggende tiltak enklere å håndtere økonomisk enn direkte inngrep.

Prioritering av samlingsmateriale er en basisoppgave innen forvaltningsarbeid. Med knapphet på økonomi og bemanning må museet være bevisst hvor de tilgjengelige ressursene brukes, og kjenne til konsekvensene av valgene. Ikke alle deler av samlingene er like faglig og historisk verdifulle, relevante eller ressursmessig forsvarlig å ta vare på. En del av museets samlingsmateriale er tilfeldig tilvekst, uten faglig begrunnelse eller argumentasjon, noe som må sees i sammenheng med ulik innsamlingspraksis og tilnærming i museets mangeårige historie. Med store begrensninger i lokaliteter hvor faktisk bevaring er mulig, må museet være svært bevisst hvilke objekter som er innenfor – og utenfor – magasinrommet. En konsekvens av nødvendig prioritering og vurdering av ulike kategorier vil være både avhending av objekter fra samlingene og destruksjon av museumsobjekter.

Randsfjordmuseet har ved flere anledninger gjennomført større prioriteringsprosesser med avhending og destruksjon som utfall. Dette er krevende arbeid som inkluderer både juridiske, etiske og tverrfaglige vurderinger i hvert enkelt tilfelle. Det er utformet en egen metode til hjelp i vurderingsarbeidet.

Som for behandling av tilvekst til samlingene skal også vurdering av forslag til deaksesjon og vedtak om dette gjøres i fagfelleskap og med museets totale samlingsbilde i ryggen.

Bakepulverbokser med skader.

²³ Skjæringer, tunnelarbeid hvor eventuell innsamling må skje raskt.

4 Samlingene ved Randsfjordmuseet, pr 1.1.2018

Randsfjordmuseet har per i dag en svært bred samlingsprofil. Både bygningsamling og gjenstandssamling speiler bondesamfunnet og har «arbeidsliv – ute og hjemme» som en fellesnevner. Privatarkivene har en overvekt av materiale fra organisasjoner, samt gårds- og slektshistorisk samling. Fotografiens motiver er like bred som museets generelle samlingsprofil, og dokumenterer alt fra bondesamfunnets arbeidsoppgaver, bygninger, drakter og personer, til nyere tids industri, samferdsel og handel. De naturhistoriske samlinger er fordelt på geologisk materiale, botanisk materiale og zoologisk materiale.

Randsfjordmuseets samlinger kan kort beskrives inn på følgende måte:

4.1 Bygningsantikvarisk samling og tekniske kulturminner

Bygningsantikvarisk samling består av både fredede og verneverdige bygninger som museets eier, leier eller forvalter. Bygningssamlingen er preget av 1700- og 1800-tallets bondekultur, samt bygninger knyttet til håndverk og småskala industriproduksjon fra tidlig på 1900-tallet.

De fleste bygningene befinner seg på de to friluftsmuseene Hadeland Folkemuseum og Lands Museum. For øvrig er det formidlingsarenaen og anlegg i hele museumsregionen. Flere av bygningene forvaltes som en del av et større kulturlandskap, eller inngår i et helhetlig miljø bestående av både landskapsstrukturer, natur- og kulturminner.

Museet eier og/eller forvalter også enkelte tekniske kulturminner og anlegg. Dette er større objekter som i stor grad er krevende når det kommer til samlingsforvaltning. Objekter som inngår i denne samlingskategorien er sinkgruvene på Nyseter (forvaltes), lasteskipet M/S Brandbu (eies), deler av fløtningsanlegget etter Østre Bjoneelvans Fellesfløtningsforening (forvaltes) og bygdemølla Molstadkvern mølle (forvaltes).

Lasteskipet M/S Brandbu settes på land i 2013.

4.2 Kulturhistoriske gjenstandssamling

Randsfjordmuseets gjenstandssamlinger består av kulturhistoriske, kunsthistoriske og arkeologiske objekter. Hovedvekten av materialet befinner seg på Hadeland Folkemuseum og Lands Museum. En mindre samling objekter relatert til bergverksdrift er plassert på Hadeland Bergverksmuseum. Objektsamlingene ved de to folkemuseene er dels sammenfallende i tematikk, med noe større omfang på Hadeland. Samlingsprofilen er resultat av ulik praksis og innsamlingsfokus over en periode på drøye 105 år. Utviklingstrekkene beskrives her generelt og med Hadeland Folkemuseum som primærreferanse.

Innsamlingsvirksomheten i de første tiårene bar preg av fokus på gjenstander knyttet til bonde- og embetsstand. Kvalitet i utførelse og dekorativ utforming på objekter, i tillegg til kuriøse elementer og høy alder synes å ha vært utslagsgivende. Ulikt i dag ble en del gjenstander aktivt fremskaffet, innkjøpt via agenter som reiste rundt på gårdene lokalt, eller anskaffet og gitt museet av medlemmer i museumslaget. Det er perioden fra etableringen i 1913 til rundt 1940 flertallet av objektene knyttet til tema som bondestand, folkekunst, husflid, etnografi, og proveniensskapte spesialsamlinger som Nielsen samlingen og Gulden samlingen er innkommet. Videre er det i samme periode det store flertallet av antikvariske bygninger med deres møblering og utsmykning kommer opp i de to friluftsmuseene. Ved Lands Museum finner man i stor grad liknende tematikk blant de første innkomne gjenstandene. Her er imidlertid den private Røste samlingen utgangspunktet for etableringen i 1927. Tross aldersforskjellen kan begge museer sies å ha opphav i forestillinger om lokal identitet og betydningsfull historie, en tydelig «forfedre stolthet», dog med nasjonalt narrativ som bakteppe. Etter hvert dreide oppmerksomheten mer mot hverdagsgjenstander tilknyttet håndverk- og håndarbeid, småskalaindustri og sekundærnæringer, fritidsaktiviteter og hjemmets sfære. Fortsatt med vektlegging av landbruk- og bygdesamfunn, men med økt bevissthet rundt ulike klasser og gruppetilhørighet. Fra 1980-tallet preges innsamlingsvirksomheten spesielt på Hadeland av den nære historien og samtidsdokumentasjon, noe som gir utslag i stor tilvekst av materiale tilknyttet hendelse- og personhistorikk, samt privat og offentlig tjenestesektor. Størstedelen av samlingsmateriale fra 1950 til 1990 er samlet inn på 1980- og 1990-tallet. I tillegg utvides bygningssamlingen med både husmannsplass, snekkerverksted, mekanisk verksted og mekanisk veveri. Parallelt monteres utstillinger knyttet til 1950- og 60-tallet (landhandel, tannlege, skredder, fastskole, offentlig badeanstalt). I 1981 etableres Opplandsarkivet, som tilfører en del lag- og foreningsrelatert materiale til samlingene. Siste ti år er tilveksten vesentlig redusert. I praksis begrenset til passiv innsamling, og med store restriksjoner på grunn av manglende magasinkapasitet og utstillingsrom.

*Korpsuniform fra Lands museum.
Uniformen er sydd på K.
Stormark konfeksjonsfabrikk.*

Gjenstandssamlingen i Randsfjordmuseet omfatter flere delsamlinger. Tidsdybden i de ulike samlingene varierer, dog med en generell hovedvekt på perioden 1750-1960. Delsamlinger av en viss størrelse og med stort spenn i datering er blant annet drakt og tekstil samling, keramikk og glass samling, håndverk samling og våpen samling. Andre større delsamlinger har ulik grad av representativitet i tid, herunder samlinger knyttet til møbel og løst inventar, husflid, landbruksredskap og -maskiner, frakt og transport, småskalaindustri (inkludert bergverk), visuell kunst, handel og servicenæringer, idretts- og fritidsaktivitet med flere. Utover de større delsamlingene finnes flere proveniensskapte spesialsamlinger med alt fra etnografika og kuriosa, til julepynt og pokal- og medaljesamlinger. Enkelte av interiørene i bygningssamlingene har også en spesiell status, slik som Aadnes samlingene i Thomlebygningen. Samlingene defineres ikke i dag utfra klassetilhørighet, tilknytning til kjønn eller religion.

4.3 Privatarkiv

Arkivsamlingene ved Randsfjordmuseet kan deles inn i tre kategorier. Det er privatarkiv, deponert offentlig arkiv og administrativt arkiv for Randsfjordmuseet. Det er utarbeidet en «Strategi- og utviklingsplan for arkivsamlingene i Randsfjordmuseet as 2018-2023».

Arkiv deles inn i to hovedkategorier: offentlig arkiv og privatarkiv. Privatarkiv er fellesbetegnelsen for arkiver som er skapt i privat sektor. Her inngår arkiver fra bedrifter, organisasjoner, institusjoner, stiftelser og privatpersoner.

Randsfjordmuseet er som nevnt en del av Opplandsarkivet og har alt sitt privatarkivmateriale i Opplandsarkivet. Et privatarkiv kan bestå av mye ulikt digitalt og analogt materiale, slik som protokoller, fotografi, lyd- og audiovisuelt materiale, noter og musikk, databaser, trykksaker og gjenstander som faner og pokaler. Immateriell kulturarv inngår i ulike deler av arkivsamlingene basert på materialtyper og bærere.

Museets administrative arkiv, det såkalte Internarkivet, er også en del av arkivsamlingene. Dette arkivet består av egenforvaltning og fagsaker. Under fagsaker fins befaringer, dokumentasjon, forskning, samt samlinger som institusjonen selv har satt sammen slik som utklippsarkiv, og «Hadelandssamling». Materialet er både analogt, digitalt skapt materiale og digitale kopier.

Det er inngått en avtale med Gran kommune om deponi av Gran kommune og Brandbu kommunes arkiver inntil 1962. Randsfjordmuseet tilbyr å ha depot ved Hadeland Folkemuseum, i tilfredsstillende magasinlokaler, samt gjøre materialet tilgjengelig for publikum. Dette er regulert gjennom egen avtale.

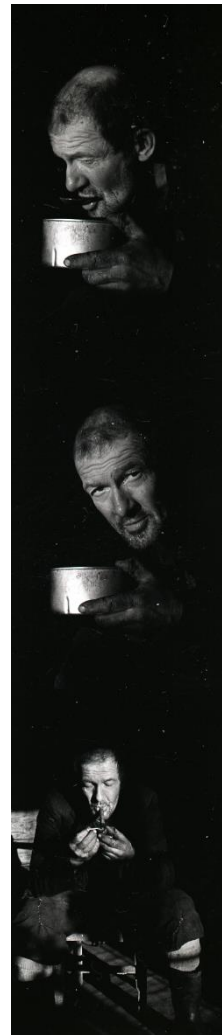
4.4 Naturhistoriske objekt samlinger

Randsfjordmuseet arbeider gjennom samlingene å beskrive det geologiske og biologiske mangfoldet i naturen både i vår region og Innlandsregionen forøvrig.

Museets bidrag til bevaring av naturarven skjer gjennom våre samlinger, som sier noe om hva naturarven består av. Museet skal òg arbeide med vegetasjonshistorie og faunahistorie, og gjennom samlinger beskrive endringer i naturen, både naturlige og menneskeskapt. En kjernevirksomhet ved naturhistoriske museer er taksonomi, hvor vi gjennom samlinger beskriver og navsetter artene og variasjoner innen artene (både beskrive nye arter og revidere eksisterende arter og deres systematikk). Innenfor dette fagfeltet har Randsfjordmuseet i hovedsak bistått Naturhistorisk museum med innsamlingsarbeid innenfor museumsregionen. Dette har så langt ledet fram til minst to nye arter insekter, som er beskrevet som nye for vitenskapen. Blant samlingene er materiale innkommet fra privatpersoner så vel som fra det offentlige. Det er hovedsakelig gjennom museets forsknings- og dokumentasjonsprosjekter at aktiv innsamling skjer i dag.

De naturhistoriske samlinger er fordelt på:

- botanisk materiale (herbariemateriale av karplanter, moser, lav, kransalger, boreprøver fra trær)
- zoologisk materiale (sprintsamlinger, ferskvannsmuslinger, insekt samlinger og genetalierepreparater, fiskeskjell samling, osteologisk materiale, fuglesamling (skinnlagte preparater, egg samling, vevsprøver etc.), pattedyrsamling; skinn, montasjer, vevsprøver etc.)
- geologisk materiale (mineraler, bergarter og fossiler)

Josef Elvebakken
Fotograf: Arne Rignes

Botanisk samling

Randsfjordmuseet har fra 2016 økt stillingsressurser innen naturhistorie. Det ble da mulig å drive mer aktiv innsamling og etablering av en botanisk samling. Innsamling framover er i hovedsak knyttet til prosjekter med finansiering, herunder også egen forskning. Fra tidligere har museet en botanisk samling som omfatter planter fra hele landet.

Zoologisk samling

Randsfjordmuseet opprettet en stilling innen naturhistorie 2004/2005 og begynte straks etablering av en zoologisk samling. Den zoologiske samlingen ble bygget både gjennom egen innsamling og overtakelse av flere samlinger, fra både offentlig og privat hold. Et magasin for naturhistorisk materiale ble etablert på Lands Museum fra 2011, i tillegg fins tilgjengelige fryserer og fryserom. I de senere år har museet innarbeidet gode rutiner for disse samlingene.

Skinnlagt kattugle fra Hadeland. Innkommet som fallvilt.

Samlingene har i all hovedsak opprinnelse innenfor Oppland fylke. Aktiv innsamling er knyttet til prosjekter med finansiering, herunder også egen forskning ved museet. Zoologisk materiale innebærer et ressurskrevende arbeid innenfor konservering og registreringer av morfologi.²⁴

Det var fra starten av et mål at de naturhistoriske samlingene skal være en referansesamling primært for Randsfjordregionen og sekundært for Oppland.

Geologisk samling

Hadeland Bergverksmuseum ble etablert i 1993 og i årene som fulgte gjennomførte museets venneforening innsamling av geologisk materiale, både med og uten kulturkontekst. I 2010 ble Hadeland Bergverksmuseum konsolidert med Randsfjordmuseet og museet overtok eierskap av deres samlinger, herunder delvis uregistrert geologisk materiale. Hoveddelen av samlingen har tilknytning til bergverksvirksomhet i Lunner og består av malm- og bergartsprøver fra ulike gruver, skjerp og steinbrudd. Det øvrige materiale er knyttet til tunnelarbeidene på Hadeland, en utskilt fossilsamling, samt enkelte prøver fra geologiske fenomener på Hadeland. Registrering av innsamlet materiale har vært utført av frivillige med høy fagkunnskap. Aktiv innsamling vil først avklares etter at eksisterende samlinger er fullstendig registrert.

4.5 Randsfjordmuseets samlinger i tall

Randsfjordmuseets samlinger bestod 1.1.2018 av 74 antikvariske bygninger, i overkant av 26.000 kulturhistoriske gjenstander, ca. 3200 naturhistoriske objekter, mer enn 500.000 fotografier og 1000 privatarkiv. I tillegg er det betydelige mengder digitalisert materiale, film og lydopptak.

Samlingsforvaltningen i Randsfjordmuseet er delt på to seksjoner; Kulturhistorisk seksjon og naturhistorisk seksjon. I tillegg har begge seksjonene frivillige medarbeidere.

Samlingene registreres i databaseprogrammene Primus (gjenstander, foto, lyd, bygninger, fartøy, naturhistoriske samlinger) eller Asta (kun privatarkiv), og publiseres på nett via Digitalt Museum og Arkivportalen. Enkelte deler av samlingene har eldre papirbaserte kataloger eller databaser. Ulike

²⁴ Morfologi (biologi), kroppsbygningen til en organisme og faget som studerer dette.

objekter som innlemmes i Randsfjordmuseets samling, enten botanisk eller zoologisk samling, oppføres så langt som mulig i www.artsobservasjoner.no.²⁵

Tall fra Museumsstatistikken og Arkivstatistikken 2017:

SAMLING	Antall objekter TOTALT	Antall objekter REGISTRERT	Antall objekter DIGITALISERT
Kulturhistoriske gjenstander	26.368	23.192	11.144
Arkeologiske gjenstander	287	287	244
Farkoster (båt/fartøy/skip) som ligger på land	9	4	3
Naturhistoriske gjenstander	3234	1472	470
Kulturhistoriske bygninger	74	56	51
Tekniske kulturminner og anlegg	4	0	0
Fotografier	Ca. 520.000	89.980	21.042
Privatarkiv	1015	1008	(4926 sider)
Lydsamling*	896	154	31
Filmsamling*	1075	785	391

* Enkeltkutt

5 Prioritert innsamling i perioden 2018-2023

Dette dokumentet har så langt hatt en gjennomgang av definisjoner, rammebetingelser regionalt og nasjonalt, samt samlingsutvikling og samlingene ved Randsfjordmuseet. Denne siste delen skal se nærmere på spesifikke innsamlingsområdet i planperioden. Planen vil nå gå konkret inn på hvilke typer tilvekst museet skal prioritere fram til 2023.

I planperioden vil innsamling og dokumentasjon foregå på fire måter. For det første ved innsamling av empiri til forskningsprosjekter, som alle skal være nedfelt i Randsfjordmuseets forskningsplan.

Videre skal samlingene utvikles gjennom passiv innsamling. På den måten vil museet videreføre museets eksisterende samlingsprofil, og trekke den opp til vår tid. Det vil si å samle et materiale som speiler håndverksnæringer, arbeidsliv og bruk av naturressurser i et lokalt perspektiv. Det skal vektlegges at objektene skal ha lokal forankring i museumsregionen, proveniens og tilfredsstillende tilstand.

I 2018 skal det etableres en innsamlings- og dokumentasjonsgruppe som vi kaller Aksjonsgruppe. Denne gruppen skal være bevisst særskilte, dagsaktuelle hendelser med stor betydning for regionen, og skal ha mandat til å kunne rykke ut på umiddelbar dokumentasjon og innsamling.

²⁵ I www.artsobservasjoner.no er det mål om å få registrert museet med egen samlingsprofil.

Den fjerde metoden for innsamling og dokumentasjon, kan beskrives som ekstrainnsatsen som skal legges ned i samlingsutvikling fram til 2023. Dette er en tydelig prioritering av tidsperiode og tema, og omtales nærmere i neste avsnitt.

5.1 Prioritert tidsperiode og to utvalgte tema

Denne planen er felles for naturhistorisk seksjon og kulturhistorisk seksjon. Det har vært et mål i arbeidet med utvelgelse av utviklingstiltak å være bevisst tverrfaglige temaer som gir samarbeid på tvers av seksjonene. Samtidig ser en at det har vært nødvendig å velge tema som er mer spesifikke kulturhistoriske eller naturhistoriske.

Ved valg av en prioritert tidsperiode har det vært stor enighet om å tenke vår nære fortid og samtid, siden samlingene preges av å ha lite materiale fra etter 1960-tallet. Fra etableringen av både kulturhistorisk og naturhistorisk samling har man ønsket å beskrive natur, samfunns- og kulturformer som er i ferd med å forsvinne. Nå ønsker vi i større grad å tenke samtidokumentasjon og å speile samfunnsutviklingen.

Etterkrigstiden hadde vært en usedvanlig gjenoppbyggingsperiode med etablering av Velferdsstaten. I årene fra 1965 til 1970 skjer et skifte. Det økonomiske styringssystemet fungerte ikke så godt lenger, og etterkrigstidens økonomiske framgang ble endret til krise. Som en følge av dette måtte Arbeiderpartiet gi fra seg regjeringmakten til en borgerlig regjering i 1965. En ny generasjon trer fram ved internasjonale ungdomsopprøret 1968, med nye måter å se verden på, blant annet sterkt påvirket av fjernsynet. Nye saker som miljøraken, kvinnesaken og arbeidsmiljøet ble satt på dagsorden. Omkring 1970 var begynnelsen på den store innvandringen fra utviklingslandene. Mens primærnæringene opplever sterk tilbakegang, øker servicenæringene, og letingen etter olje i Nordsjøen skal gjøre Norge til en rik oljenasjon. Nordmenn opplever større rikdom, kortere arbeidsdager, mer fritid og Folketrygden gir en tryggere alderdom.

I den gjeldende planperioden ønsker Randsfjordmuseet å fokusere på perioden 1965 - i dag.

Det er videre valgt ut to tema som museet ønsker å ha fokus på, å samle inn og dokumentere for perioden 1965 – i dag: Natur og næring, og fritid.

5.1.1 Natur og næring

Mange naturtyper er påvirket av menneskers virke eller helt kontrollert av mennesker, slik som kulturlandskap. En sentral politisk sak de siste tiår er miljøraken og kampen mot ødeleggelse av norsk natur, herunder landskapsbevaring.

Museets kulturhistoriske samlinger er godt representanter for det tradisjonelle landbruket. De siste hundre år har sysselsettingen utviklet seg fra å være sterkt basert på naturressurser i regionen, til at sysselsetting er basert på helt andre former for næringer. Næringer som til dels er lite representert i museets samlinger.

Med natur og næring som hovedkategori for samling og dokumentasjon ønsker vi å sette fokus på naturressursene i regionen, både med tanke på bærekraftig bruk og bevaring, men og på samfunnsutviklingen og hvilke næringsliv som har erstattet primærnæringene.

Kulturhistoriske samlinger:

Vi setter fokus på skapende næringer, basert på håndverk og naturressurser i regionen, for tidsperioden fra 1965 til i dag. Det er her satt en avgrensning på småskalaindustri i det private næringsliv, og unnlater offentlig sektor, og offentlig vare- og tjenesteyting.

I arbeid med innsamling av privatarkiv vil en dermed ha fokus på bedriftsarkiv, i tråd med bevaringsplan for Opplandsarkivet. I gjenstandssamlingene er det en særlig mangel på lokale produsenter, industridesign og designere. Møbelproduksjon på Dokka, tekstilindustri i Lunner og designeren Bratrud er eksempler på dette.

Naturhistorisk samlinger:

Skoglandskapet: Det skjer omfattende grøfting fortsatt på 1960-tallet og museet har innsamlet mye statistikk som dokumenterer omfanget. Dette fikk store konsekvenser for flora og fauna og lite eller ingen økonomisk vinning. Hva kan læres av dette? I tillegg kjenner vi til betydningen myrene har for karbonlagring. Skoglandskapet har spesielt etter 1960 blitt gjennomvevd av veger og store hogstflater. Hogstflatene endrer fullstendig artssammensetningen fra bærlyng til smyleåker i de fleste tilfeller. I deler av Nordmarka innenfor vår region kan dette belyses. Andel eldre skog (eldre enn 160 år) er av type produktiv skog under 2 % i Norge. Trærne lever bare et kort liv og en rekke organismer som er tilpasset og avhengige av trærne i deres eldre livsfaser finner ikke lenger leveområder. Planteskoler har i tidsrommet etter 1960 utviklet seg og produserer betydelige planter med genetiske svært liten/begrenset variasjon som etter hvert dekker stadig større deler av skoglandskapet i Innlandet. Bruk av DDT for behandling av røtter til granplanter var den lengst tillatte bruk i Norge. Glyfosat har en lang anvendelse av skogbruksnæringen til fjerning av lauvevegetasjon og gjøres fortsatt. Gjødsling av skog stimuleres økonomisk av Staten i dag for å binde karbon. Dette tiltaket har en rekke negative virkninger på flora og fauna. Ett av mange fokusområder for museet kan være grøfting av myr og skog og bruk av kjemikalier i skog etter 1960.

Vannkraftproduksjonen har medført de største naturinngrep i Norge og har foregått fra første halvdel av 1900-tallet og helt fram til i dag. Vassdragene har etter 1960 gjennomgått store endringer ved en rekke store utbygginger for kraftproduksjon. Etter 1960 har også en rekke mindre vassdrag fått økt fokus med tørrelgging av lange strekninger og reguleringer av vannføringen. Konsekvensene har vært store for vannlevende organismer. Ett av mange fokusområder for museet kan være kompensere tiltak gjennom fiskeutsettinger etter 1960 i Randsfjordvassdraget. Spesielt kan vi sette fokus på AL Settefisk på Reinsvoll og som først ble avviklet rundt 2007. Hvilket omfang hadde denne driften som var eid av regulantene?

5.1.2 Fritid

Som følge av endringer i næringsgrunnlaget de siste tiårene, og at Norge har blitt en Oljenasjon, har majoriteten av befolkningen større økonomisk handlingsrom. Nordmenn flest har aldri hatt så mye fritid som i dag. Kortere arbeidstid, høyt lønnsnivå og gode velferdsordninger gir mer fritid. Samtidig ser vi en diversitet i samfunnet, mellom de som får mer fritid og de som «faller utenfor». Vi hevder at aldri har fritiden vært så identitetsskapende som den er i vårt moderne samfunn.

Endringene i mengde og bruk av fritiden, det vil si livet utenfor barnehage, skolegang og arbeidslivet, er betydningsfulle og viktige å dokumentere.

Med fritid som hovedkategori for samling og dokumentasjon mener vi fritidsaktiviteter som er med på å forme en identitet og skape mangfold.

Hans Bratrud. Modell: Grorudstolen.

Annie Eid, Hadelands første flyvertinne

Kulturhistorisk

Ungdom og ung voksen er en gruppe som utøver svært variert bruk av sin fritid. Her er de organiserte aktiviteter som idrett og korps noe dokumentert av museet tidligere.

Behovet for frihet og mulighet for å uttrykke seg selv kommer ofte til uttrykk i ungdomstiden. Tilhørighet til et fellesskap skapes eller ekskluderes, noe assimileres eller velges bort.

Det er i den uorganiserte tiden, livet utenfor de voksnes og institusjonenes kontroll, ungdomskulturer og frihet til «å teste grenser» fins. Lite er så identitetsskapende som subkulturene blant ungdom. Dette vises særlig ved identitetsproklamerende klesstil og symbolbruk. Her ligger det en utfordring for museet for å dokumentere mangfoldet og personlige historier som kan speile regionens diversitet i befolkningen. Disse «uorganiserte» miljøene er lite dokumentert i Randsfjordregionen. Regionen har for eksempel musikkmiljøer og rånermiljøer.

Veteranbilutstilling i Brandbu mai 2018.

Naturhistorisk samlinger:

Skoglandskap og fritid; stikkord er bærplukking i skog. Fortsatt på 1960-tallet var bærplukking en aktivitet i fritiden som mange drev. I dag er dette på det nærmeste borte. Blåbær er en nøkkelart i våre barskoger for en rekke arter som utnytter bær, blader så vel som insektlarver som lever på selve planten. Blåbær har store helsemessige fordeler for mennesker. Som følge av moderne skogbruk viser dekkningen av blåbærlyng å gå tilbake. Fokus blir for museet å dokumentere / vise årsaker for denne utviklingen. Andre tema kan være knyttet til jakt / faunasammensetning (utsettinger av nye / fremmede viltarter, praktisering av skuddpremieordninger).

Fritidsfiske er ett av landets mest utøvde fritidsaktiviteter. I våre vassdrag i lavland og høyereliggende trakter kan museet sette fokus på spredning av fremmede arter. I Oppland alene er ørekyte beregnet å ha blitt spredt til cirka 2000 nye lokaliteter gjennom fritidsfiske. Spredning skjer også av mer eksotiske arter som er innført fra andre land og ikke finnes naturlig i landets fauna slik som suter og karpe. Videre foregår det utsettinger av fremmede fiskearter, slik som laks, regnbueørret, kanadarøye, som et fiskeforsterkende tiltak. Skuddpremiering av arter som spiser fisk er også et aktuelt tema som har vedvart hele tidsrommet fra 1846 og fram til i dag.

5.2. Tilvekst knyttet til forskningsarbeid og annen dokumentasjon

Med et ønske om å større grad å sette fokus på forskning ble det utarbeidet en forskningsplan for Randsfjordmuseet for første gang i 2015. Planen blir oppdatert i 2018 med nye tema.

All forskningsvirksomhet tilfører nytt materiale til samlingene. Innsamlet empiri kan være objektbasert (materiell), men og i form av lyd- og bildeopptak, intervjuer, databaser. Der museet er initiativtaker og eier av forskningsprosjekt tilfaller materiale som er samlet inn dels de permanente samlingene, dels museets administrative arkiv. For samarbeidsprosjekter under ledelse av andre institusjoner blir eierskap og rettigheter til materiale som samles inn avklart i samarbeidsavtale.

Randsfjordmuseet jobber også i stor grad med retrospektiv dokumentasjon og kvalitetssikring av samlingsmateriale.²⁶ Dette innebærer stadig tilvekst av informasjon og relaterte objekter til

²⁶ Retrospektiv dokumentasjon vil bli omtalt i Randsfjordmuseets plan for dokumentasjon av samlinger 2019-2024, som ferdigstilles 2019.

eksisterende samlinger. Til en viss grad er tilvekst i forbindelse med slik dokumentasjon beskrevet under avsnittet om «passiv innsamling». I tilfeller der slikt materiale aktualiseres er det hovedsakelig som henvendelse med tilbud til museet.

Annet dokumentasjonsarbeid aktualiseres i forbindelse med utstillingsarbeid, artikler og andre ulike formidlingsaktiviteter. Erfaringsmessig tilfaller det meste av dokumentasjonen det administrative arkivet, men en ser at det kan komme inn privatarkiv og nøkkelobjekter til samlingene både underveis og i etterkant.

Her følger en kort beskrivelse av pågående forskningsprosjekter og samarbeidsprosjekter som gir eller antas å gi vesentlig tilvekst til Randsfjordmuseets samlinger i planperioden. Det vises ellers til utdypende opplysninger i museets forskningsplan og til egne prosjektbeskrivelser.

5.2.1. Prosjekter tilknyttet kulturhistoriske samlinger

Turisme og reiseliv i Oppland

Prosjektet ble etablert i 2016, og er et flerårig samarbeids- og utviklingsprosjekt i Opplandsarkivet. Oppland er et av landets største reiselivsfylker, og gjennom århundrer har turister fått oppleve fylkets unike natur og kultur. I 2017 ble publikasjonen «Oppland- Tidens reisemål» utgitt.

I Opplandsarkivets samlede arkivbestand finnes materiale som synliggjør og dokumenterer ulike virksomheter, destinasjoner og formål som har hatt betydning for utviklingen av Oppland som et turistfylke. Dette til tross, det finnes veldig mange virksomheter, mengder materiale og betydelig kunnskap gjeldende turisme og reiselivet i Oppland som fremdeles ikke er kartlagt og dokumentert. Opplandsarkivet ønsker å være en bidragsyter til å forvalte og formidle historien til en sektor som har betydd enormt for fylkets vekst. Prosjektet ledes av sekretariatsleder og alle arkivavdelingene deltar i prosjektet. Randsfjordmuseet i samarbeid med Fylkesarkivet i Oppland, vil søke midler til et samarbeid om høsting av digitalt arkiv fra en sentral reiselivsaktør i museumsregionen.

Amerikabrev prosjektet

Prosjektet ledes av faglig ansvarlig Alastair K. Brown og Landingslag in America er samarbeidspart. Forskningsprosjektet ble etablert i 2015 og avsluttes i 2020.

Prosjektet fokuserer på brev fra et kulturelt og økonomisk homogent samfunn, med utgangspunkt i en samling Amerikabrev sendt mellom landinger i Amerika og Norge fra 1860-årene og opp til nyere tid. Det empiriske grunnlaget er basert både på eksisterende samlingsmateriale og på innsamling av brev. En del av det innsamlede materialet gis i gave til museets samling, noe gis som digital kopi. Innsamlingen sluttføres i 2018 med påfølgende analyse og publisering av resultatene. Ved prosjektslutt vil materialet bli innlemmet i samlingene som et privatarkiv.

Amerikabrev som er kommet inn til Amerikabrev prosjektet.

Fotografhistorie i Randsfjordregionen

Forskningsprosjekt med oppstart i 2018 og med avslutning i 2020. Prosjektet er initiert og ledes av Kari-Mette Avtjern, og Opplandsarkivet er samarbeidspartner.

Informasjon om fotografene fra Randsfjordregionen, og deres arbeid, er mangelfull. Flere fotografer er ikke representert eller beskrevet i museets samlinger eller andre registre. Prosjektet ønsker å bygge opp en oversikt og sikre dokumentasjon om fotografene på Hadeland og Land for å gi et mer korrekt bilde av regionens fotografiske kulturarv. Dokumentasjonen settes i sammenheng med den nasjonale fotografihistorien, med en periodisk tilnærming satt fra det første fotografiet ca 1848 og frem til 2000.

Aktører knyttet til tidlig bergverksdrift på Hadeland

Forskningsprosjektet ble planlagt 2016, med oppstart i 2017 og prosjektavslutning 2019. Prosjektet er initiert og ledes av Solfrid Myhre.

Tema for prosjektet er eiendomsforhold, råderett og organisering rundt den eldste kjente bergverksdriften i Norge hvor jern er blitt framstilt av bergmalm, lokalisert i Lunner kommune i Oppland. Prosjektet arbeider hermeneutisk med den historiske navnegården som utgangspunkt. Kartlegging av eiendomsforhold i senmiddelalder er sentralt. Dette gjøres gjennom analyser av skattematrikkelen 1647. Videre sammenstilles eierforholdene med gjeldene lovverk i perioden, for å komme fram til hvem som har hatt råderett over utmarksressurser, som blant annet bergmalm, i senmiddelalder.

Forskningsprosjektet vil bli del av forprosjekt med mål om å etablere og skaffe forskningsmidler til et større, tverrfaglig forskningsarbeid om ulike sider ved overgangen fra jernvinna til tidlig bergverksdrift.

Bryt fasaden

Prosjektet er en videreføring av Maja L. Musum sin forskningsartikkel «Mellom bonderomantik og rasistsjakk». Det er inngått et samarbeid med Vestagdermuseene og Valdresmusea.

Det søkes midler til et dokumentasjonsprosjekt med oppstart i 2019. Randsfjordmuseets mål er en ny utstilling i friluftsmuseene. Det er etablert en prosjektgruppe som ledes av Maja L. Musum.

Formidlingsprosjektet vil i stor grad ta utgangspunkt i innsamling knyttet til livsløphistorier, personlige fortellinger, audiovisuelt materiale (lyd/film/foto) og nøkkelgjenstander.

M/S Brandbu

Prosjektet er primært et istandsettelses- og bevaringsprosjekt, men hvor en stor del av arbeidet består i innsamling av historisk dokumentasjon og kildebaserte valg av løsninger i rekonstruksjon av elementer. Prosjektleder Grethe Johnsrud.

M/S Brandbu er et 66 fot stort lasteskip i stål bygget av Drammens jernstøperi og mekaniske verksted. Det ble fraktet på jernbane til Røykenvika og sjøsatt i 1907. Skipet siden 2014 vært i museets eie, og gjennomgår en total restaureringsprosess som inkluderer flere nasjonale fartøyvernssentre og som baserer seg på antikvariske prinsipper i tett dialog med Riksantikvaren som forvaltningsmyndighet. En venneforening, M/S Brandbus venner, bistår praktisk på dugnader og i vurdering av løsninger underveis. Venneforeningen har påtatt seg flere større oppgaver, som total renovering av motor, og vil stå for mye av driften og formidlingen når skipet er tilbake på Randsfjorden.

Del av Christopher Nielsens installasjonsverk «Rasistsjakk», utstilt på Hadeland Folkemuseum.

Det er samlet inn en del historisk dokumentasjon fra ulike informanter, men det er ønskelig med en mer systematisk innsamling av intervjumateriale og informasjon knyttet til kontekst og brukshistorikk.

M/S Brandbu vil få havn i Røykenvika, hvor venneforeningen har inngått en leieavtale med grunneieren Gran kommune om en bygning i tilknytning til kommende havneanlegg. Her tenkes utstilling og aktiviteter for både venneforeningen og besøkende. I forbindelse med utstilling vil man bruke materiale fra museets samlinger, samt søke å gjenfinne objekter fra den rike historien knyttet til Randsfjorden.

M/S Brandbu

5.2.2. Prosjekter tilknyttet naturhistoriske samlinger

Naturhistorisk referansesamling for Oppland

En naturhistorisk referansesamling for Oppland baseres blant annet på mottak av en bred gruppe fallvilt (Statens naturoppsyn m. fl.), fiskemateriale fra regulerte vassdrag i Oppland (Fylkesmannen i Oppland) foruten egne innsamlingsprosjekter. Arbeidet med referansesamlingen vil i planperioden vektlegge samlingsmateriale som har særlig aktualitet innen plast, miljøgifter/forurensning, faunakriminalitet, økosystemtjenester etc. Hovedfokus er zoologi.

Gausdal Vestfjell med Langsua nasjonalpark

Randsfjordmuseet vedtok 2017 å utarbeide mulighetsstudie for videreutvikling av formidlingsarenaen Kittilbu Utmarksmuseum med etablering av besøksenter for nasjonalparken. Museet ønsker som ledd i dette å styrke sin forsknings- og innsamlingsvirksomhet innenfor Langsua innenfor naturhistorisk fagområde. Museet samarbeider med bl.a. naturforvaltningsmyndigheter og forskningsinstitusjoner i forbindelse med innsamling av biologisk materiale. Aktuelle tiltak er primært botanisk materiale (skjeggklokke, materiale fra naturtypene slåtteeng, urskog, rikmyr), karplanter alpin og høgalpin sone. Hovedfokus er botanikk og denne prioriteringen vil styrke arbeidet med autorisering av besøksenteret.

Videreutvikling av geologisk samling

Siden 2013 har frivillige med geologisk fagbakgrunn gjennomgått og revidert museets samlinger av geologisk materiale. Dette arbeidet er i ferd med å avsluttes i 2018. I planperioden vil det bli påbegynt planmessig innsamling av referansemateriale fra geologiske lokaliteter på Hadeland som museet mangler. Det er et mål at storparten av registrerte gruver og skjerp på Hadeland innen utgangen av planperioden skal være representert med geologisk referansemateriale (stuffer) i museets samling. Hovedfokus er geologi.

Litteraturliste

- Avtjern, Kari-Mette, «Strategiplan for arkivsamlingene ved Randsfjordmuseet as 2018-2023», 2017.
- Bie-Larsen, Bård m.fl., «Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer», Norsk Kulturråd, 2012
- Collections Trust, «Spectrum 4.0 på norsk. Standard for samlingsforvaltning», Norsk Kulturråd, 2016.
- Hordaland fylkeskommune, «Samlingsplan for musea i Hordaland 2015-2020»
- ICOMs museumsetiske regelverk, Norsk Kulturråd, 2008.
- Johnsrud, Grethe, «Prinsipperklæring og policyer for samlingsforvaltningen i Randsfjordmuseet as», 2018
- Kulturdepartementets tildelingsbrev til museet for 2018
- Seilfaldet, Heidi, «Retningslinjer for avhending. Prioritering, avhending og destruksjon av kulturhistoriske museumsgjenstandar», Norsk Kulturråd, 2015
- Opplandsarkivets sekretariat, «Veiledning for privatarkivarbeidet i Opplandsarkivet»
- Randsfjordmuseets strategidokument for perioden 2015-2018
- Riksarkivarens retningslinjer for arbeidet med privatarkiv
- Statsarkivet i Hamar og Opplandsarkivet, «Bedre føre var enn etter snar. Bevarings- og aktivitetsplan for privatarkiv i Oppland», 2010.
- UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.
- Årsplan for Randsfjordmuseene 2016
- Årsplan for Randsfjordmuseene 2017
- Årsplan for Randsfjordmuseet 2018

Vedlegg (eget dokument)

1. Inntakskomiteens rutiner
2. Kvittering for mottak av objekter til Randsfjordmuseet
3. Avtale om gave til samlingene
4. Avtale om deponi til samlingene
5. Avtale om bruksgave
6. Kvittering for innlevert materiale til Opplandsarkivet
7. Funnskjema UiO Kulturhistorisk museum, Funnopplysninger for gjenstander innlevert til arkeologisk seksjon via fylkeskommunene
8. Skjema for prioritering i samlingene
9. Kvittering for utlevering av objekt fra Randsfjordmuseet
10. Kassasjonsrutiner for privatarkiv
11. Kulturhistorisk seksjon – Tette hull i samlingene og videreføre samlingsprofil: Objekter som prioriteres.